



De l'importance de la **structure informationnelle** en passant de la langue source à la langue cible.

*Etude de cas appliquée à la traduction du néerlandais vers le français*

Magali Claeskens, Julien Perrez & Laurent Rasier  
Université de Liège

Colloque 'Quelle formation grammaticale pour les futurs traducteurs',  
UMons, 9-10 mars 2017

# Introduction

- Point de départ de cette communication
  - Traductions produites par des étudiants grammaticalement correctes mais qui « ne fonctionnent pas » (totalement) de façon satisfaisante
- Caractéristiques de ces énoncés fonctionnellement moins adéquats, voire inadéquats?
  - Problèmes sémantiques: glissements de sens, contresens
  - Choix des termes, registre / niveau de langue, phraséologie
  - Rendu de la structure informationnelle de la langue source
    - Marquage des rôles fonctionnels de *topique* (thème) et *focus* (rhème)

# Introduction

- Structure de la présentation:
  - Stratégies de marquage de la structure informationnelle en néerlandais et en français
  - Objectifs et méthode
  - Principaux résultats
  - Discussion
  - Conclusions et perspectives

# **1. INTRODUCTION THÉORIQUE**

# Structure informationnelle

- Concept clé: **dynamisme communicatif**
  - “(...) the relative extent to which the element contributes towards the further development of the communication. The closer the contribution of the element comes to the completion of the communication, the greater the communicative importance of the element” (Firbas 1989: 22-23)
- Le degré de dynamisme communicatif reflète la valeur informative des éléments dans l'énoncé
  - Hypothèse du crescendo informatif dans les langues indo-européennes
  - Ce crescendo a lieu entre deux pôles informatifs unis par une relation d'“à propos” (**aboutness**) (Grobet 2002, Lambrecht 1994)
    - **Topique / thème** = le point de départ de l'énoncé
      - Différentes catégories (correspondant à différents degrés d'activation): topique d'activation (nouveau, changement), topique d'ancrage (maintenir actif, réactiver), topique contrastif
    - **Focus / rhème** = l'élément qui complète la communication et que le récepteur du message doit intégrer dans son modèle discursif
      - Différentes catégories: focus de rejet, focus de substitution, focus d'expansion, focus de restriction, focus de sélection

# Structure informationnelle

- Différentes stratégies de marquage
    - Lexique
    - Morphologie
    - Ordre des mots
    - Tour syntaxique
    - Prosodie
  - Emploi individuel ou en combinaison
  - Variation cross-linguistique:
    - Inventaire de stratégies
    - Fréquence d'utilisation
- 
- Quelques données contrastives par rapport au français et au néerlandais (voir aussi Hiligsmann & Rasier 2006, Rasier 2005, 2006, 2007, 2010, 2015, Sleeman e.a. 2000, Van Baardewijk-Resseguier & Van Willigen-Sinemus 2004, Vismans 2000)

# Structure informationnelle: marquage

- Vallduvi (1992; Ladd 1998): deux types de langues:
  - Langues « plastiques »: prosodie souple où les processus d'accentuation et de désaccentuation sont les principaux marqueurs de la structure informationnelle
  - Langues « non-plastiques »: prosodie fixe où la structure informationnelle est principalement codée dans la syntaxe
- Cette bipartition recouvre la distinction entre langues germaniques – langues romanes (Rasier e.a. 2012, Swerts e.a. 2002, Swerts & Zerbian 2010):
  - Langues germaniques = langues plastiques où la structure informationnelle se reflète dans la structure prosodique, p.ex. anglais, néerlandais
  - Langues romanes = langues non-plastiques où la structure informationnelle est apparente dans l'ordre des mots, p.ex. italien, catalan, français

# Structure informationnelle: néerlandais

- Prévalence de la prosodie (extrêmement souple):
  - Accentuation du focus (et absence d'accentuation du topique), p.ex. *Ik heb gisteren een goed boek gelezen*
  - Remarque: aussi possible d'accentuer un topique, p.ex. dans le cas d'un topique d'activation (+ marque lexicale, p.ex. *in verband met X, wat X betreft*) ou d'un topique contrastif
- Combinaison de stratégies:
  - Accentuation et antéposition du focus, p.ex. *Op **school** moet je alles leren*
  - Accentuation du focus et particule de focalisation, p.ex. *Het is de **wind** maar / het is maar de **wind***
- Tours syntaxiques spécifiques:
  - Phrases (pseudo-)clivées
    - Clivée: *Het was een fles **jenever** die Dirk gisteren aan Francine gegeven heeft*
    - Pseudo-clivée: *Wat Dirk gisteren aan Francine gegeven heeft, (dat) was een fles **jevener***
  - Dislocation
    - A gauche: *Heb je *De consequenties* gelezen? – Nee, dat boek, dat **ken** ik niet*
    - A droite: *Hij heeft het waarschijnlijk **nooit** gelezen, dat boek.*
  - Passif:
    - Echt passief: *De beschuldigde werd **vrijgesproken** (door de jury)*
    - Onecht passief: *Aan tafel mag niet **gerookt** worden, Er werd tijdens graafwerken in Luik **een vreemd voorwerp** ontdekt*



# Structure informationnelle: français

- Structure prosodique (relativement) figée:
  - Accent fixe en position finale de syntagme (= marqueur de frontière) offrant peu de possibilités de focalisation accentuelle, p.ex. (*j'ai mangé*) (*du gâteau*) (*la semaine dernière*)
  - Remarques:
    - Possibilité de focalisation prosodique interne au SN via un accent de focalisation (Astésano 2001, Lachet-Dujour & Beaugendre 1999), p.ex. *Le frère de Brutus a tué César*, *Le frère de Brutus a tué César*
    - Accent de focalisation sur SN nominal sujet, p.ex. *Brutus a tué César*
- Marquage du statut informationnel par le biais d'une modification de la structure de phrase (éventuellement en combinaison avec la prosodie):
  - Antéposition: *Zéro elle m'a mis pour ce travail!* (vs. *De ses enfants elle ne s'est jamais plainte*)
  - Phrases clivées: *C'est Brutus qui a tué César, c'est de ces carences qu'il faudra rendre compte*
  - Phrases pseudo-clivées: *Ce qui me rassure, c'est que Marie vienne*
  - Dislocations:
    - A gauche: *Mon voisin, il est toujours malade*
    - A droite: *Il est toujours malade, mon voisin*
    - Combinaison: *Brutus, il l'a tué, César*
  - Redoublements (« clitic doubling », Lambrecht 2001): *elle m'a vu moi*

## **2. OBJECTIFS & MÉTHODE**

# Objectifs

- Etude exploratoire
  - Décodage de la structure informationnelle de la langue source?
  - Stratégies de traduction mises en place au niveau de la langue cible?
- Intégration de cette dimension dans l'enseignement de la traduction (NL > FR)?

## Allemaal eurosceptisch

Juurd Eijvoogel, in *Elsevier* 22 juli 2013

Het heeft even geduurd, maar nu zijn ze er in Duitsland ook achter. Nederland heeft bij de Tweede-Kamerverkiezingen in september vorig jaar niet beslissend afgerekend met het gestaag groeiende anti-Europa-sentiment. In Nederland koesterde niemand die illusie. Maar elders in Europa zag men de forse nederlaag van de PVV, en het uitblijven van winst bij de SP, aan voor een keerpunt. Nederland zou voortaan weer zonder reserves pal staan voor verdere Europese integratie.

Verrassend lang heeft dat misverstand standgehouden. Maar begin deze maand meldde de *Süddeutsche Zeitung* verbaasd: De Nederlandse regering slaat een eurosceptische toon aan. Tja, wie had dat nou gedacht? De aanvankelijke interpretatie van de verkiezingen was verkeerd „zo blijkt nu”, schreef de krant. „Het anti-Brussel-gevoel heeft zich verder verspreid, tot in alle politieke partijen.”

Ook de *Frankfurter Allgemeine* moest haar beeld van Nederland bijstellen. De huidige regering wordt weliswaar niet meer gesteund door „de rechtse populist en Europa-tegenstander Geert Wilders”, maar „de eurosceptische stromingen onder de bevolking hebben nu ook de grote partijen in Nederland volledig in hun greep.” En zo is het.

De schellen waren de Duitsers van de ogen gevallen door een brief die minister Timmermans eind juni aan de Tweede Kamer stuurde. De toon was inderdaad opmerkelijk eurosceptisch. De tijd van een ‘ever closer union’ op elk beleidsterrein is voorbij, schreef de minister, de drie sleutelwoorden citerend uit de eerste zin van de preambule van het Verdrag van Rome. Ook noemde hij 54 terreinen waarop Nederland geen Europese bemoeienis zal dulden.

Ferme taal, constateerde deze krant, maar niet veel nieuws. De toon kwam wel tegemoet aan de eurosceptische stemming in het land, maar tegelijk sprak de brief steun uit voor de nieuwe Europese integratieprojecten die de financiële crisis moeten bedwingen.

Vandaar het motto van het kabinet: nationaal doen wat nationaal kan, Europees wat Europees moet. Een mooie leus, maar om nu te zeggen dat Nederland daarmee zijn oude EU-beleid opgeeft, zoals de Frankfurter schreef... Van oudsher is dit al een principe van de EU, het zogeheten subsidiariteitsbeginsel.

Er is wel iets ánders aan de hand: zo langzamerhand is iedereen in Nederland eurosceptisch geworden. Nederland heeft altijd gereserveerd tegenover Europa gestaan, alleen hebben we dat lang verborgen weten te houden, schreef correspondent Caroline de Gruyter eind april in een boeiend stuk met de kop ‘Europa was nooit onze ware liefde’. Nu wordt de scepsis openlijk beleden.

Maar scepsis is twijfel, gezonde twijfel zou je kunnen zeggen, en zeker niet hetzelfde als afwijzing. Daarover maakt J.L. Heldring, met zijn scherpe taalgevoel, een treffende opmerking in het enkele maanden voor zijn dood verschenen boekje *Onze eeuw*, vier gesprekken met André Spoor. „Ik sta inderdaad bekend als euroscepticus, en niet ten onrechte”, zegt Heldring. „In het Nederlandse en het Engelse taalgebruik is een euroscepticus een eurohater, iemand die tegen de eenheid van Europa is. Dat ben ik niet. Ik ben er sceptisch over.” Iets verder zegt hij dat je niet, zoals Wilders wil, buiten Europa kan blijven. „Je moet meedoen.”

In de aanloop naar de Europese verkiezingen, volgend jaar, zal nog veel getwist worden over nut en nadeel van de EU. Maar het woord ‘eurosceptisch’ is daarbij eigenlijk niet meer bruikbaar. Want wat heb je aan een term waar zowel de voorstanders van uittreding uit de Unie onder vallen (volgens een recente peiling van Gallup 39 procent van de Nederlanders), als zij die er ondanks bedenkingen het beste van willen maken – omdat je, zoals Heldring zegt, „economisch verweven bent en bovendien een geopolitiek deel bent van Europa. Daar kan je niet uitstappen.

Het heeft even geduurd, maar nu zijn ze er in Duitsland ook achter. **Nederland heeft bij de Tweede-Kamerverkiezingen in september vorig jaar níet beslissend afgerekend met het gestaag groeiende anti-Europa-sentiment.** In Nederland koesterde niemand die illusie. Maar elders in Europa zag men de forse nederlaag van de PVV, en het uitblijven van winst bij de SP, aan voor een keerpunt. Nederland zou voortaan weer zonder reserves pal staan voor verdere Europese integratie. Verrassend lang heeft dat misverstand standgehouden. Maar begin deze maand meldde de *Süddeutsche Zeitung* verbaasd: De Nederlandse regering slaat een eurosceptische toon aan. Tja, wie had dat nou gedacht? De aanvankelijke interpretatie van de verkiezingen was verkeerd „zo blijkt nu”, schreef de krant. „Het anti-Brussel-gevoel heeft zich verder verspreid, tot in alle politieke partijen.” Ook de *Frankfurter Allgemeine* moest haar beeld van Nederland bijstellen. De huidige regering wordt weliswaar niet meer gesteund door „de rechtse populist en Europa-tegenstander Geert Wilders”, maar „de eurosceptische stromingen onder de bevolking hebben nu ook de grote partijen in Nederland volledig in hun greep.” En zo is het. De schellen waren de Duitsers van de ogen gevallen door een brief die minister Timmermans eind juni aan de Tweede Kamer stuurde. De toon was inderdaad opmerkelijk eurosceptisch. De tijd van een ‘ever closer union’ op elk beleidsterrein is voorbij, schreef de minister, de drie sleutelwoorden citerend uit de eerste zin van de preambule van het Verdrag van Rome. Ook noemde hij 54 terreinen waarop Nederland geen Europese bemoeienis zal dulden. Ferme taal, constateerde deze krant, maar niet veel nieuws. De toon kwam wel tegemoet aan de eurosceptische stemming in het land, maar tegelijk sprak de brief steun uit voor de nieuwe Europese integratieprojecten die de financiële crisis moeten bedwingen. Vandaar het motto van het kabinet: nationaal doen wat nationaal kan, Europees wat Europees moet. Een mooie leus, maar om nu te zeggen dat Nederland daarmee zijn oude EU-beleid opgeeft, zoals de Frankfurter schreef.. Van oudsher is dit al een principe van de EU, het zogeheten subsidiariteitsbeginsel.

**Er is wel iets ánders aan de hand:** zo langzamerhand is iedereen in Nederland eurosceptisch geworden. Nederland heeft altijd gereserveerd tegenover Europa gestaan, alleen hebben we dat lang verborgen weten te houden, schreef correspondent Caroline de Gruyter eind april in een boeiend stuk met de kop ‘Europa was nooit onze ware liefde’. Nu wordt de scepsis openlijk beleden. Maar scepsis is twijfel, gezonde twijfel zou je kunnen zeggen, en zeker niet hetzelfde als afwijzing. Daarover maakt J.L. Heldring, met zijn scherpe taalgevoel, een treffende opmerking in het enkele maanden voor zijn dood verschenen boekje *Onze eeuw*, vier gesprekken met André Spoor. „Ik sta inderdaad bekend als euroscepticus, en niet ten onrechte”, zegt Heldring. „In het Nederlandse en het Engelse taalgebruik is een euroscepticus een eurohater, iemand die tegen de eenheid van Europa is. Dat ben ik niet. **Ik ben er sceptisch over.**” Iets verder zegt hij dat je niet, zoals Wilders wil, buiten Europa kan blijven. „Je moet meedoen.”

In de aanloop naar de Europese verkiezingen, volgend jaar, zal nog veel getwist worden over nut en nadeel van de EU. Maar het woord ‘eurosceptisch’ is daarbij eigenlijk niet meer bruikbaar. Want wat heb je aan een term waar zowel de voorstanders van uittreding uit de Unie onder vallen (volgens een recente peiling van Gallup 39 procent van de Nederlanders), als zij die er ondanks bedenkingen het beste van willen maken – omdat je, zoals Heldring zegt, „economisch verweven bent en bovendien een geopolitiek deel bent van Europa. Daar kan je niet

# TOPIC D'ACTIVATION

Het heeft even geduurd, maar nu zijn ze er in Duitsland ook achter. Nederland heeft bij de Tweede-Kamerverkiezingen in september vorig jaar niet beslissend afgerekend met het gestaag groeiende anti-Europa-sentiment. **In Nederland koesterde niemand die illusie.**

**Maar elders in Europa zag men de forse nederlaag van de PVV, en het uitblijven van winst bij de SP, aan voor een keerpunt.** Nederland zou voortaan weer zonder reserves pal staan voor verdere Europese integratie.

Verrassend lang heeft dat misverstand standgehouden. Maar begin deze maand meldde de *Süddeutsche Zeitung* verbaasd: De Nederlandse regering slaat een eurosceptische toon aan. Tja, wie had dat nou gedacht? De aanvankelijke interpretatie van de verkiezingen was verkeerd „zo blijkt nu”, schreef de krant. „Het anti-Brussel-gevoel heeft zich verder verspreid, tot in alle politieke partijen.”

Ook de *Frankfurter Allgemeine* moest haar beeld van Nederland bijstellen. De huidige regering wordt weliswaar niet meer gesteund door „de rechtse populist en Europa-tegenstander Geert Wilders”, maar „de eurosceptische stromingen onder de bevolking hebben nu ook de grote partijen in Nederland volledig in hun greep.” **En ZO is het.**

De schellen waren de Duitsers van de ogen gevallen door een brief die minister Timmermans eind juni aan de Tweede Kamer stuurde. De toon was inderdaad opmerkelijk eurosceptisch. De tijd van een ‘ever closer union’ op elk beleidsterrein is voorbij, schreef de minister, de drie sleutelwoorden citerend uit de eerste zin van de preambule van het Verdrag van Rome. Ook noemde hij 54 terreinen waarop Nederland geen Europese bemoeienis zal dulden.

Ferme taal, constateerde deze krant, maar niet veel nieuws. De toon kwam wel tegemoet aan de eurosceptische stemming in het land, maar tegelijk sprak de brief steun uit voor de nieuwe Europese integratieprojecten die de financiële crisis moeten bedwingen.

Vandaar het motto van het kabinet: nationaal doen wat nationaal kan, Europees wat Europees moet. Een mooie leus, maar om nu te zeggen dat Nederland daarmee zijn oude EU-beleid opgeeft, zoals de Frankfurter schreef... Van oudsher is dit al een principe van de EU, het zogeheten subsidiariteitsbeginsel.

Er is wel iets anders aan de hand: zo langzamerhand is iedereen in Nederland eurosceptisch geworden. Nederland heeft altijd gereserveerd tegenover Europa gestaan, alleen hebben we dat lang verborgen weten te houden, schreef correspondent Caroline de Gruyter eind april in een boeiend stuk met de kop ‘Europa was nooit onze ware liefde’. Nu wordt de scepsis openlijk beleden.

Maar scepsis is twijfel, gezonde twijfel zou je kunnen zeggen, en zeker niet hetzelfde als afwijzing. Daarover maakt J.L. Heldring, met zijn scherpe taalgevoel, een treffende opmerking in het enkele maanden voor zijn dood verschenen boekje *Onze eeuw*, vier gesprekken met André Spoor. „Ik sta inderdaad bekend als euroscepticus, en niet ten onrechte”, zegt Heldring. „In het Nederlandse en het Engelse taalgebruik is een

euroscepticus een eurohater, iemand die tegen de eenheid van Europa is. **Dat ben ik niet.** Ik ben er sceptisch over.” Iets verder zegt hij dat je niet, zoals Wilders wil, buiten Europa kan blijven. „Je moet meedoen.”

In de aanloop naar de Europese verkiezingen, volgend jaar, zal nog veel getwist worden over nut en nadeel van de EU. Maar het woord ‘eurosceptisch’ is daarbij eigenlijk niet meer bruikbaar. Want wat heb je aan een term waar zowel de voorstanders van uittreding uit de Unie onder vallen (volgens een recente peiling van Gallup 39 procent van de Nederlanders), als zij die er ondanks bedenkingen het beste van willen maken – omdat je – zoals Heldring zegt – economisch verweven bent en bovendien een geopolitiek deel bent van Europa. Daar kan je niet

Het heeft even geduurd, maar nu zijn ze er in Duitsland ook achter. Nederland heeft bij de Tweede-Kamerverkiezingen in september vorig jaar niet beslissend afgerekend met het gestaag groeiende anti-Europa-sentiment. In Nederland koesterde niemand die illusie. Maar elders in Europa zag men de forse nederlaag van de PVV, en het uitblijven van winst bij de SP, aan voor een keerpunt. Nederland zou voortaan weer zonder reserves pal staan voor verdere Europese integratie.

Verrassend lang heeft dat misverstand standgehouden. Maar begin deze maand meldde de *Süddeutsche Zeitung* verbaasd: De Nederlandse regering slaat een eurosceptische toon aan. Tja, wie had dat nou gedacht? De aanvankelijke interpretatie van de verkiezingen was verkeerd „zo blijkt nu”, schreef de krant. „Het anti-Brussel-gevoel heeft zich verder verspreid, tot in alle politieke partijen.”

**Ook de Frankfurter Allgemeine moest haar beeld van Nederland bijstellen.** De huidige regering wordt weliswaar niet meer gesteund door „de rechtse populist en Europa-tegenstander Geert Wilders”, maar „de eurosceptische stromingen onder de bevolking hebben nu ook de grote partijen in Nederland volledig in hun greep.” En zo is het.

De schellen waren de Duitsers van de ogen gevallen door een brief die minister Timmermans eind juni aan de Tweede Kamer stuurde. De toon was inderdaad opmerkelijk eurosceptisch. De tijd van een ‘ever closer union’ op elk beleidsterrein is voorbij, schreef de minister, de drie

slutelwoorden citerend uit de eerste zin van de preambule van het Verdrag van Rome. **Ook noemde hij 54 terreinen waarop Nederland geen Europese bemoeienis zal dulden.**

Ferme taal, constateerde deze krant, maar niet veel nieuws. De toon kwam wel tegemoet aan de eurosceptische stemming in het land, maar tegelijk sprak de brief steun uit voor de nieuwe Europese integratieprojecten die de financiële crisis moeten bedwingen.

Vandaar het motto van het kabinet: nationaal doen wat nationaal kan, Europees wat Europees moet. Een mooie leus, maar om nu te zeggen dat Nederland daarmee zijn oude EU-beleid opgeeft, zoals de Frankfurter schreef... Van oudsher is dit al een principe van de EU, het zogeheten subsidiariteitsbeginsel.

Er is wel iets ánders aan de hand: zo langzamerhand is iedereen in Nederland eurosceptisch geworden. Nederland heeft altijd gereserveerd tegenover Europa gestaan, alleen hebben we dat lang verborgen weten te houden, schreef correspondent Caroline de Gruyter eind april in een boeiend stuk met de kop ‘Europa was nooit onze ware liefde’. Nu wordt de scepsis openlijk beleden.

Maar scepsis is twijfel, gezonde twijfel zou je kunnen zeggen, en zeker niet hetzelfde als afwijzing. Daarover maakt J.L. Heldring, met zijn scherpe taalgevoel, een treffende opmerking in het enkele maanden voor zijn dood verschenen boekje *Onze eeuw*, vier gesprekken met André Spoor. „Ik sta inderdaad bekend als euroscepticus, en niet ten onrechte”, zegt Heldring. „In het Nederlandse en het Engelse taalgebruik is een euroscepticus een eurohater, iemand die tegen de eenheid van Europa is. Dat ben ik niet. Ik ben er sceptisch over.” Iets verder zegt hij dat je niet, zoals Wilders wil, buiten Europa kan blijven. „Je moet meedoen.”

In de aanloop naar de Europese verkiezingen, volgend jaar, zal nog veel getwist worden over nut en nadeel van de EU. Maar het woord ‘eurosceptisch’ is daarbij eigenlijk niet meer bruikbaar. Want wat heb je aan een term waar zowel de voorstanders van uittreding uit de Unie onder vallen (volgens een recente peiling van Gallup 39 procent van de Nederlanders), als zij die er ondanks bedenkingen het beste van willen maken – omdat je, zoals Heldring zegt, „economisch verweven bent en bovendien een geopolitiek deel bent van Europa. Daar kan je niet uitstappen.

# ANTÉPOSITION D' ÉLÉMENTS FOCALISÉS

Het heeft even geduurd, maar nu zijn ze er in Duitsland ook achter. Nederland heeft bij de Tweede-Kamerverkiezingen in september vorig jaar niet beslissend afgerekend met het gestaag groeiende anti-Europa-sentiment. In Nederland koesterde niemand die illusie. Maar elders in Europa zag men de forse nederlaag van de PVV, en het uitblijven van winst bij de SP, aan voor een keerpunt. Nederland zou voortaan weer zonder reserves pal staan voor verdere Europese integratie.

**Verrassend lang heeft dat misverstand standgehouden.** Maar begin deze maand meldde de *Süddeutsche Zeitung* verbaasd: De Nederlandse regering slaat een eurosceptische toon aan. Tja, wie had dat nou gedacht? De aanvankelijke interpretatie van de verkiezingen was verkeerd „zo blijkt nu”, schreef de krant. „Het anti-Brussel-gevoel heeft zich verder verspreid, tot in alle politieke partijen.” Ook de *Frankfurter Allgemeine* moest haar beeld van Nederland bijstellen. De huidige regering wordt weliswaar niet meer gesteund door „de rechtse populist en Europa-tegenstander Geert Wilders”, maar „de eurosceptische stromingen onder de bevolking hebben nu ook de grote partijen in Nederland volledig in hun greep.” En zo is het.

De schellen waren de Duitsers van de ogen gevallen door een brief die minister Timmermans eind juni aan de Tweede Kamer stuurde. De toon was inderdaad opmerkelijk eurosceptisch. De tijd van een ‘ever closer union’ op elk beleidsterrein is voorbij, schreef de minister, de drie sleutelwoorden citerend uit de eerste zin van de preambule van het Verdrag van Rome. Ook noemde hij 54 terreinen waarop Nederland geen Europese bemoeienis zal dulden.

Ferme taal, constateerde deze krant, maar niet veel nieuws. De toon kwam wel tegemoet aan de eurosceptische stemming in het land, maar tegelijk sprak de brief steun uit voor de nieuwe Europese integratieprojecten die de financiële crisis moeten bedwingen.

Vandaar het motto van het kabinet: nationaal doen wat nationaal kan, Europees wat Europees moet. Een mooie leus, maar om nu te zeggen dat Nederland daarmee zijn oude EU-beleid opgeeft, zoals de Frankfurter schreef... Van oudsher is dit al een principe van de EU, het zogeheten subsidiariteitsbeginsel.

Er is wel iets anders aan de hand: zo langzamerhand is iedereen in Nederland eurosceptisch geworden. Nederland heeft altijd gereserveerd tegenover Europa gestaan, alleen hebben we dat lang verborgen weten te houden, schreef correspondent Caroline de Gruyter eind april in een boeiend stuk met de kop ‘Europa was nooit onze ware liefde’. Nu wordt de scepsis openlijk beleden.

**Maar scepsis is twijfel, gezonde twijfel zou je kunnen zeggen, en zeker niet hetzelfde als afwijzing.**

Daarover maakt J.L. Heldring, met zijn scherpe taalgevoel, een treffende opmerking in het enkele maanden voor zijn dood verschenen boekje *Onze eeuw*, vier gesprekken met André Spoor. „Ik sta inderdaad bekend als euroscepticus, en niet ten onrechte”, zegt Heldring. „In het Nederlandse en het Engelse taalgebruik is een euroscepticus een eurohater, iemand die tegen de eenheid van Europa is. Dat ben ik niet. Ik ben er sceptisch over.” Iets verder zegt hij dat je niet, zoals Wilders wil, buiten Europa kan blijven. „Je moet meedoen.”

In de aanloop naar de Europese verkiezingen, volgend jaar, zal nog veel getwist worden over nut en nadeel van de EU. Maar het woord ‘eurosceptisch’ is daarbij eigenlijk niet meer bruikbaar. Want wat heb je aan een term waar zowel de voorstanders van uittreding uit de Unie onder vallen (volgens een recente peiling van Gallup 39 procent van de Nederlanders), als zij die er ondanks bedenkingen het beste van willen maken – omdat je, zoals Heldring zegt, „economisch verweven bent en bovendien een geopolitiek deel bent van Europa. Daar kan je niet uitstappen.



# Méthode

- Texte *Allemaal eurosceptisch*
  - Isolation de 4 types de contexte (structure informationnelle)
    - Prosodie
    - Stratégie positionnelle avec topic d'activation
    - *Ook* en tant que particule de focalisation
    - Antéposition d'éléments focalisés
- Traductions de 18 étudiants de BAC2 (NL-FR)
  - Corpus d'apprenants

## **3. RÉSULTATS**

# RÉSULTATS

- Prosodie
- Stratégie positionnelle avec topic d'activation
- *Ook* en tant que particule de focalisation
- Antéposition d'éléments focalisés

# 3.1 Prosodie (1)

<b>Contexte 01</b>	Nederland heeft bij de Tweede-Kamerverkiezingen in september vorig jaar <b>[níet]</b> beslissend afgerekend met het gestaag groeiende anti-Europa-sentiment.
<b>Contexte 02</b>	Er is wel iets <b>[ánders]</b> aan de hand: zo langzamerhand is iedereen in Nederland eurosceptisch geworden.
<b>Contexte 03</b>	Dat ben ik niet. Ik ben er <b>[sceptisch]</b> over.

## 3.1 Prosodie (2)

- Traduction calquée sur la structure NL et perte de focus en FR – 75%
  - « Il y a bien *autre chose* qui pose problème »/ « Il se passe bien *quelque chose d'autre* » (contexte 2)
- Adaptation à la structure syntaxique du FR (perte de focalisation + glissement de sens) – 75%
  - « Lors de...en septembre..., les P-B *ne se sont pas débarrassés de manière décisive* du sentiment anti-européen en constante augmentation » (contexte 1)

## 3.1 Prosodie (3)

- Stratégie de compensation visant à rendre l'élément focalisé (ajout lexical) – 40%
  - « *On a affaire à **tout** autre chose* » / « *Mais il s'agit **bien évidemment** d'autre chose.* » (contexte 2)
  - « *Je ne le suis pas. Je suis **juste** sceptique à ce propos.* » (contexte 3)

## 3.2 Stratégie positionnelle avec topic d'activation (1)

<b>Contexte 04</b>	<b>[In Nederland]</b> koesterde niemand die illusie.
<b>Contexte 05</b>	Maar <b>[elders in Europa]</b> zag men de forse nederlaag van de PVV, en het uitblijven van winst bij de SP, aan voor een keerpunt.
<b>Contexte 09</b>	En <b>[zo]</b> is het.
<b>Contexte 10</b>	<b>[Dat]</b> ben ik niet. Ik ben er sceptisch over.

## 3.2 Stratégie positionnelle avec topic d'activation (2)

- Contextes 04 & 05
  - Transposition de la structure positionnelle du NL au FR (avec effet similaire)
    - « *Aux Pays-Bas, personne ne nourrissait cette illusion. » (95%)*
    - « *Mais ailleurs en Europe, l'échec cuisant du Parti pour la liberté et l'absence de succès du Parti socialiste étaient vus comme un tournant. » (95%)*



## 3.2 Stratégie positionnelle avec topic d'activation (3)

- Contextes 09 & 10
  - Adaptation à la structure SVO du FR + calque d'éléments lexicaux (perte de focalisation) – 55%
    - « *Et c'est ainsi* » / « *Et c'est comme cela* »
    - « *Je ne le suis pas* » / « *Je ne suis pas comme cela* »
  - Compensation d'ordre lexical – 20%
    - « *Et c'est vrai* / *Je ne suis pas contre* »
  - Compensation par la tournure présentative (Contexte 10) – 20%
    - « *Ce n'est pas mon cas* » / « *Ce n'est pas ce que je suis* »

## 3.2 Stratégie positionnelle avec topic d'activation (3)

- Contextes 09 & 10
  - Remarques (quelques cas isolés)
    - Calque de la structure NL
      - « *Ainsi en est-il* »
      - « *Ainsi soit-il* »
    - Erreur de focalisation – 15%
      - « *Ça, je ne le suis pas* »

### 3.3 Ook comme particule de focalisation (1)

<b>Contexte 07</b>	<b>[Ook]</b> de Frankfurter Allgemeine moest haar beeld van Nederland bijstellen.
<b>Contexte 08</b>	<b>[Ook]</b> noemde hij 54 terreinen waarop Nederland geen Europese bemoeienis zal dulden.

## 3.3 *Ook* comme particule de focalisation (2)

- Contexte 07
  - Adaptation à la structure syntaxique du FR (perte de focalisation + glissement de sens) – 45%
    - « *Le journal Frankfurter Allgemeine a aussi dû adapter son image des Pays-Bas.* »
  - Traduction par un adverbe de focalisation en FR (effet similaire) – 20%
    - « *Même le Frankfurter Allgemeine a dû rectifier son image des Pays-Bas.* »
  - Compensation par un ajout lexical – 25%
    - « *Le Frankfurter Allgemeine, un autre quotidien allemand, a (lui aussi) dû revoir sa vision des Pays-Bas.* »

## 3.3 *Ook* comme particule de focalisation (3)

- Contexte 08

- Adaptation à la structure syntaxique du FR (perte de focalisation + glissement de sens) – 90%

- « Il a *également* cité 54 domaines pour lesquels les Pays-Bas ne toléreront aucune intervention européenne. »

- Compensation par une recherche lexicale – 10%

- « Il nommait *même* les 54 domaines dans lesquels les Pays-bas ne toléreront aucune ingérence européenne. »  
/ « *De plus*, il avait cité 54 domaines.. . »

# 3.4 Antéposition d'éléments focalisés (1)

<b>Contexte 06</b>	Maar scepsis is twijfel, <b>[gezonde twijfel]</b> zou je kunnen zeggen, en zeker niet hetzelfde als afwijzing.
<b>Contexte 11</b>	<b>[Verrassend lang]</b> heeft dat misverstand standgehouden.

## 3.4 Antéposition d'éléments focalisés (1)

- Contexte 11
  - Adaptation à la structure SVO du FR (perte de focalisation) – 75%
    - *Ce malentendu a subsisté étonnamment longtemps*

## 3.4 Antéposition d'éléments focalisés (2)

- Contexte 06
  - Adaptation à la structure SVO du FR (perte de focalisation) – 25%
    - « *Mais le scepticisme implique le doute et nous pourrions même dire un doute salutaire, certainement pas le même que le rejet.* »
  - Traduction calquée sur structure NL (avec effet similaire) – 25%
    - « *Mais le scepticisme équivaut au doute, un doute sain pourrions-nous dire, et certainement pas au rejet.* »
  - Compensation par tournure présentative – 15%
    - « *Mais être sceptique c'est douter, on pourrait même dire que c'est un doute sain, et ce n'est certainement pas la même chose que rejeter.* »



## **4. DISCUSSION**

Structure NL transposable au FR



*« Aux Pays-Bas, personne ne nourrissait cette illusion. »*

*« Mais ailleurs en Europe, l'échec cuisant du Parti pour la liberté et l'absence de succès du Parti socialiste étaient vus comme un tournant. »*

Structure NL non-transposable au FR

STRATÉGIES



Réflexe de la structure SVO (FR)

Stratégie de compensation  
(souvent lexicale)

Recours à un autre tour  
syntaxique  
(phrase clivée)

## **5. CONCLUSIONS & PERSPECTIVES**

# Conclusions (1)

- Enseignement de la grammaire
  - Aspect fonctionnel à prendre en compte
    - Décodage de la langue source (=> perte de sens)
    - Langue cible: mobilisation insuffisante des stratégies communicatives adéquates
      - Mauvais adverbes
      - Tours syntaxiques peu variés (sur-représentation construction SVO)

# Conclusions (2)

- Recherche en traductologie
  - Intérêt d'étude de cas sur corpus d'apprenants
    - Observation systématique (du développement) des stratégies des traduction des étudiants



**MERCI** pour votre attention!